

ترویج و آموزش کشاورزی در شرایط جهانی شدن

سعید صالحی* - دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده
کشاورزی و منابع طبیعی رامین
کوروش رضائی مقدم - استادیار بخش ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده
کشاورزی و منابع طبیعی رامین

ژورنال علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چکیده

پدیده نوظهور جهانی شدن پدیده‌ای است که همچون توسعه، ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی را برای آن برمی‌شمرند. جهانی شدن، روندی چند شکلی است که وابستگی متقابل میان منطقه‌های مختلف جهان و جنبه‌های گوناگون زندگی اجتماعی را به وجود می‌آورد. به غیر از سه بعد اساسی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی، ابعاد دیگری مانند آموزش و پرورش، کارآموزی و مهارت‌سازی، فنی و تکنولوژیک را نیز برای این مفهوم برشمرده‌اند. در بعد آموزش و پرورش، نظام آموزشی نیازمند اتخاذ راهبردهای مناسبی است تا بتواند حداکثر استفاده را از مزایای جهانی شدن در زمینه اقتصاد و فرهنگ به دست آورد. در دیدگاه‌های جدید، تاکید ویژه‌ای بر هماهنگی نظام آموزش و ترویج با پدیده جهانی شدن است و از جهتی تاکید بر تربیت دانش آموختگانی با چندین مهارت متفاوت است به طوری که بیشترین تاثیر جهانی شدن را از طریق آموزش‌های خارج مدرسه یا به عبارتی آموزش‌های غیر رسمی می‌دانند. هدف این مقاله بررسی تاثیر پدیده جهانی شدن در آموزش کشاورزی

ایران است. این مطالعه به روش کتابخانه‌ای و بررسی منابع صورت پذیرفته است. نتایج نشان می‌دهد که نظام ترویج و آموزش کشاورزی ایران است. این مطالعه به روش کتابخانه‌ای و بررسی منابع صورت پذیرفته است. نتایج نشان می‌دهد که نظام ترویج و آموزش کشاورزی، آموزشی دوگانه است؛ از جهتی دارای بعد آموزش رسمی است که تا سطح آموزش عالی انجام می‌گیرد و فراگیرندگان آن در بیش از یک موضوع آموزشی تربیت می‌شوند، لذا به آن ماهیتی چند کارکردی داده است. از جهت دیگر، ترویج و آموزش کشاورزی در طبقه آموزش‌های غیر رسمی نیز قرار دارد و از آنجا که ارائه این نوع آموزش‌ها اساس فعالیت‌های آموزشی در تقابل با پدیده جهانی شدن می‌باشد، توانایی ترویج و آموزش کشاورزی را برای ارائه خدمات در شرایط جهانی شدن تقویت خواهد نمود. بنابراین با توجه به این دو ویژگی نظام ترویج و آموزش کشاورزی که به شدت تحت تاثیر پدیده جهانی شدن هستند، ضروری است که دست‌اندرکاران آموزش کشاورزی در خصوص مطابقت بیشتر و رفع نواقص و کاستی‌های آموزش کشاورزی در راستای پدیده جهانی شدن، اقدامات جدی انجام دهند. در پایان، پیشنهاداتی برای بهبود آموزش کشاورزی کشور در این راستا ارائه شده است.

◆ واژه‌های کلیدی: جهانی شدن، ترویج و آموزش کشاورزی، آموزش رسمی و غیر رسمی

مقدمه

امروزه پدیده نوظهور جهانی شدن چنان جهانی شده که سرتیتر همه رسانه‌ها را به خود اختصاص داده است. پدیده‌ای که همچون بحث حل نشده توسعه، همه چیز با معیار آن سنجیده می‌شود. بهبود یا عدم بهبود وضعیت اقتصادی، شرایط فرهنگی، اوضاع سیاسی، مسایل اجتماعی، هنری و... در کنار این مفهوم شکل تازه‌ای به خود گرفته است. بنابراین جهانی شدن چیست؟

اولین بار در سال ۱۹۴۴ واژه Global به معنی جهانی کردن در فرهنگ لغت و بستر آورده شده است. در ملاحظات تاریخی، بعضی از نویسندگان از سال ۱۴۹۲ میلادی به این مفهوم اشاره داشته‌اند. اما امروزه بیشتر محققان و دانش‌پژوهان و نظریه‌پردازان خیلی بیشتر از آنچه که در گذشته بوده بر آن توجه دارند. [بی‌نام، بی‌تا]. در مجموع، اصطلاح جهانی شدن، به مفهوم رایج کنونی از نیمه دوم سده بیستم وارد عرصه ادبیات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی شده است (والی‌نژاد، ۱۳۸۲). این واقعه در غرب دو اصطلاح اساسی دارد: یکی اصطلاحی است که پژوهشگران فرانسوی زبان به کار می‌برند و آن را "Mondialisation" می‌خوانند و دیگری اصطلاحی است که پژوهشگران انگلیسی زبان آن را "Globalization" خوانده‌اند. در منطق غربی، هر دو کم و بیش مفهومی اقتصادی دارند. بر این اساس آنچه جهانی شدن نام گرفته، چیزی نیست مگر همه جا گیر شدن نظام اقتصاد بازار که کیفیت اصلی سرمایه‌داری لیبرال است (هودشتیان، ۱۳۸۱). سامرسن (Somerson, ۱۹۹۲) می‌گوید: جهانی شدن نیروی محرک جامعه و اقتصاد جهانی است. دهکده جهانی شکل گرفته است. اطلاعات، تکنولوژی، نیروی کار، سرمایه، جمعیت و فرهنگ با موانع

ملی مصنوعی شناخته نمی شوند.

تاکنون در خصوص جهانی شدن تعریف جامعی که اتفاق نظر همگانی بر آن وجود داشته باشد از سوی صاحب نظران و اندیشمندان ارائه نگردیده است ولی جوهره اصلی این مفهوم متضمن توسعه سریع در ارتباطات بین کشورها و مکان های بیشتر در جهان است که اساس آن تجسس در اطلاعات، تکنولوژی، نیروی کار و سرمایه می باشد (رضایی و صلاحی، ۱۳۸۲). اصطلاح جهانی شدن یا فرایند جهانی شدن را فرایند یکپارچگی و تمرکز مستمر سرمایه، بازار نیروی کار، تجارت، حمل و نقل و ارتباطات تعریف کرده اند (زنگنه چگنی، ۱۳۸۰). رویهم رفته، جهانی شدن عبارت از روندی چند شکلی است که وابستگی متقابل میان منطقه های مختلف جهان و جنبه های گوناگون زندگی اجتماعی را به وجود می آورد؛ به طوری که، دیدگاه و نظریه های جهانی شدن را می توان به صورت پیوستاری ترسیم نمود که در یک سوی آن تغییر همه جانبه، ناهمسانی و چندقطبی شدن قرار دارد و در سوی دیگر آن واحد شدن، یکسان سازی و تک قطبی شدن جای می گیرد. (مهر علیزاده، ۱۳۸۳).

جهانی شدن اصطلاحی است که مخالفت ها و موافقت های فراوانی را برانگیخته است به طوری که عده ای آن را محکوم کرده و عده ای دیگر از آن جانبداری می کنند. این موافقت ها و مخالفت ها دال بر وجود جنبه های مثبت و منفی اثرات آن بر امور مختلف است (کیوان، ۱۳۷۶). البته تحلیل دقیق مفهوم جهانی شدن مستلزم تبیین مشخصه های اصلی آن است. در یک جمع بندی کلی می توان یکپارچه سازی بازرگانی را از طریق حذف مرزهای تجاری، تحرک شفاف سرمایه، تبادل تکنولوژی و پخش آن و افزایش عمومی مصرف گرایی در جهان که خود ناشی از قدرت اطلاعات و تکنولوژی ارتباطات است را به عنوان مشخصه های کلی جهانی شدن تلقی کرد (بازانسون، ۱۳۷۸). بحث درباره جهانی شدن به معنی کلان و شفاف آن به دو جریان فکری متمایز منجر شد (زاهدی، ۱۳۷۸):

الف) جریان نخست از اوایل دهه ۱۹۱۰ میلادی تا اواخر دهه ۱۹۸۰ شامل می شود که در بطن خود مباحثی چون استعمار و نابرابری در ابعاد فرهنگی، نظامی و اقتصادی که مولفه های اصلی قدرت در عرصه جهانی هستند، را مطرح ساخته است. این دوران، دوران اوج نظریه پردازان مارکسیسم و جامعه شناسان چپ گرا و رادیکال بوده است.

ب) جریان دوم از دهه ۱۹۸۰ شروع و در دهه ۱۹۹۰ به اوج خود رسید. در این دوره، جهانی شدن از منظر یک واقعیت اجتماعی و در قالب نظم نوین جهانی مطرح شد. این جریان فکری دارای سه ویژگی مهم است: اول آنکه جهانی شدن را مثبت ارزیابی می کند. دوم اینکه از دید کارکرد گرایانه به آن می نگرد و سوم آنکه بر خلاف جریان فکری نخست، فاقد ارزش - دآوری های سیاسی و اخلاقی است.

این نوشتار که با بررسی مطالب نگاشته شده و متون کتابخانه ای تنظیم گردیده، بر آن است تا با در نظر گرفتن تغییراتی که در سطح جهان در حال رخ دادن بوده و جوامع را متاثر می سازند، تاثیر پدیده جهانی شدن را به عنوان یکی از عوامل تغییر ساز که دارای ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است، بر

رشته ترویج و آموزش کشاورزی بررسی نموده و مواضع و موقعیت این رشته را معلوم نموده و در نهایت راهکارهایی برای موفقیت آن در ایران ارائه نماید.

ابعاد جهانی شدن

صاحب نظران و نظریه پردازانی که به بررسی جهانی شدن پرداخته‌اند معمولاً بر آن ابعاد متفاوتی قائل شده‌اند اما آنچه که در نظریات مختلف بر آن اجماع نظر وجود دارد وجود سه پدیده اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی است که گاهی بعد اجتماعی - فرهنگی را به عنوان دو بعد جدا از هم مورد بررسی قرار می‌دهند. بسیاری از اندیشمندان ابعاد دیگری مانند بعد هنری، آموزش و پرورش، کارآموزی و مهارت سازی، فنی و تکنولوژیک را نیز بر آن افزوده‌اند.

در بعد اقتصادی، گروهی از نظریه پردازان معتقد هستند که اقتصاد به سمت ناهمسانی و چندقطبی شدن گرایش دارد. حرکتی از ساخت دستی (ناهمسانی) به تولید انبوه (همسانی) و سرانجام به شکل تازه و پیشرفته ساخت دستی (ناهمسانی) از ویژگی‌های بارز اقتصادی جهانی شدن است. جمع‌آوری، انباشت، تجزیه و تحلیل و انتقال حجم انبوهی از اطلاعات در کوتاه‌ترین زمان و دسترسی به آن برای افراد ذینفع از مهم‌ترین مشخصه‌های جهانی شدن اقتصاد است. جهانی شدن منجر به آزادسازی اقتصاد و فعالیت‌های مربوط می‌گردد و آزادسازی، اقتدار دولت را کاهش می‌دهد در نتیجه، شکلی از اقتصاد مبتنی بر عرضه و تقاضای بازار به وجود می‌آید (مهرعلیزاده، ۱۳۸۳). جهانی شدن اقتصاد نتیجه سه انقلاب تکنولوژیکی در بخش‌های حمل و نقل، ارتباطات و فناوری اطلاعات می‌باشد که این سه به طور معنی‌داری باعث کاهش هزینه معاملات اقتصادی و افزایش آزادی عمل بازارها شده است (Schuh, ۲۰۰۰). تجارت، جریان سرمایه، جابه‌جایی مردم^۵ (جهت یافتن فرصت‌های شغلی بهتر) و گسترش دانش و تکنولوژی ۶ چهار جنبه جهانی شدن اقتصاد می‌باشند (IMF, ۲۰۰۰). با جهانی شدن اقتصاد، فرایندهای مالی و اقتصادی در سطح ملی دیگر نمی‌تواند تابع سازوکارهای داخلی و تصمیم‌گیری‌های دولت‌ها باشد. در نتیجه، کنترل دولت ملی بر اقتصاد ملی معنای خود را بیش از پیش از دست داده و عناصر سیاست‌های اقتصادی و مالی ملی جهانی می‌شود. امروزه توفیق اقتصادی در بازار داخل به معنی توفیق در کسب موقعیتی مطلوب در بازارهای جهانی است، موقعیتی که به گونه فزاینده‌ای به دانش، اطلاعات و تکنولوژی پیشرفته متکی می‌شود. همچنین قدرت شرکت‌های چندملیتی یا فراملی نیز افزایش چشمگیر داشته است. از این رو بودجه این گونه شرکت‌ها و بنگاه‌ها اکنون از بودجه بسیاری از دولت‌های ملی بیشتر است.

در بعد سیاسی، جهانی شدن دو مساله به وجود می‌آورد: الف) اقتدار و استقلال ملی و ب) اینکه چگونه اقتدار و استقلال ملی در نظام جهانی ادغام و هضم می‌گردد. در این بعد، نقش‌های متفاوتی برای دولت‌ها قائل می‌شوند؛ از جمله: ۱) دولت‌ها نقش مستقلی در زمینه دفاع و روابط بین‌المللی نخواهند داشت، زیرا بسیاری از کشورها به اتحادیه‌های نظامی ملحق می‌شوند و مانند گذشته دیگر نیازی به انباشت تسلیحات

وجود ندارد. ۲) دولت‌های ملی، قدرت و اقتدارشان از بین می‌رود زیرا بخش‌های خصوصی حتی در زمینه‌های نظم و امنیت نظامی و اجتماعی، فعال می‌شوند و ۳) اقتدار و استقلال ملی در بعد اقتصادی به سازمان‌های محلی و منطقه‌ای مانند گات، سازمان ملل و ... محول می‌گردد (مهرعلیزاده، ۱۳۸۳).
در رابطه با بعد اجتماعی - فرهنگی و آموزشی جهانی شدن نیز دو دیدگاه کلی یا رویکرد متضاد وجود دارد:

الف) جهان به سوی یگانگی و تک قطبی شدن حرکت می‌کند و نهایتاً فرهنگ غرب به دلیل بر خور داری از امکانات تبلیغی و ماهواره‌ای بیشتر بر دنیا مسلط می‌گردد.
ب) جهان به سمت تنوع فرهنگی، جریان آزاد اندیشه و عقاید و چند قطبی شدن گام بر می‌دارد که منجر به انسجام فرهنگی جهان در سایه تفاهم فرهنگی و احترام گذاشتن به فرهنگ‌های دیگر می‌گردد.
در واقع جهانی شدن پدیده‌ای با بعد اجتماعی است که به بروز تحولات اساسی در مناسبات مردم با دولت‌ها، دولت‌ها با دولت‌ها و نیز تحول در نحوه نگرش و ایدئولوژی‌ها و همچنین رفتار و شیوه‌های زندگی جمعی و نیز بر تحول در اصول، اهداف و برنامه‌های تعلیم و تربیت جوامع مختلف منجر می‌شود. جهانی شدن جوامع انسانی به میزان تاثیر ارتباطات فرهنگی بر ترتیبات اقتصادی و سیاسی بستگی دارد. از اقتصاد و سیاست تا آن حد می‌توان انتظار داشت که فرهنگی شده باشند. حتی می‌توان انتظار داشت که میزان جهانی شدن در قلمرو فرهنگی بیش از دو حیثه دیگر باشد. به طور کلی، در این رابطه برای جهانی شدن مفاهیم متفاوتی با توجه به شرایط کاربرد آن وجود دارد که می‌توان به ۵ مفهوم ذیل اشاره کرد (Schulte, ۲۰۰۰):

- جهانی شدن به معنی بین‌المللی شدن؛^۸ تسهیل دیگر توابع به منظور توصیف ارتباطات درون مرزی بین کشورها.
- جهانی شدن به معنی آزادسازی؛^۹ فرایند برداشتن محدودیت‌های تحمیلی دولتی بر حرکت بین کشورها به منظور ایجاد یک اقتصاد جهانی باز و بدون مرز.
- جهانی شدن به معنی عمومی کردن؛^{۱۰} فرایند انتشار موضوعات و تجارب گوناگون به تمام مردم گوشه و کنار جهان.
- جهانی شدن به معنی غربی شدن یا مدرنیته شدن یا آمریکایی شدن؛^{۱۱} پذیرش و به کارگیری الگوها و شیوه زندگی غرب.
- جهانی شدن به معنی بدون مرز شدن؛^{۱۲} تشدید روابط اجتماعی جهانی که مکان‌های دوردست را به هم پیوند می‌دهد و اتفاقات محلی از حوادثی که در مکان‌های خیلی دور روی می‌دهند، متاثر می‌شوند و یا بالعکس.

جهانی شدن و آموزش و پرورش

بعد آموزش و پرورش، کارآموزی و مهارت‌سازی و ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی آن،

تغییرات اساسی در فرایندهای یادگیری و ایجاد و بهره‌برداری از مهارت به وجود آورده است. گرچه از دیدگاه فرانوگرایان^۳ جوامع به سوی تنوع سوق داده می‌شوند که اهداف قدیمی آموزش و پرورش در انتقال میراث فرهنگی و مهارت‌ها به نسل جوان تغییر ماهیت می‌دهند. با این حال جهانی شدن بحرانی در عقلانیت ایجاد کرده است و اعتقاد بر آن است که آموزش و پرورش نباید محدود شود ولی در این زمینه هم اتفاق نظر وجود دارد که نظام آموزشی نیازمند اتخاذ راهبردهای مناسبی است تا بتوان حداکثر استفاده را از مزایای جهانی شدن اقتصاد و فرهنگ به دست آورد. زیرا تجارب ژاپن و دیگر کشورهای جنوب شرق آسیا مانند کره جنوبی، مالزی، اندونزی، سنگاپور، تایوان و تایلند نشانگر اهمیت نیروی انسانی برای موفقیت در بهره‌گیری از مزایای جهانی شدن است. نگاهی به وضعیت آموزشی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه گویای آن است که در این کشورها، نظام‌ها و سیاست‌های مختلفی برای پاسخ‌گویی به تحولات جهانی اتخاذ شده است (مهرعلیزاده، ۱۳۸۳).

اشکال جدید بیسوادی، عدم مهارت در به کارگیری به روز توانایی‌های اساسی، توان پایین ادراکی در بین جوانان، عدم آمادگی آشکار برای ورود به بازار کار، عدم توانایی پاسخگویی به نیازها و نبودن پتانسیل یکپارچه شدن نظام‌های آموزشی، تحصیلات ناموزون با نیازهای بازار و افزایش نابرابری‌های اجتماعی و ... از جمله مواردی است که از نظر طرفداران جهانی شدن، ضرورت جهانی شدن تعلیم و تربیت را نمایان می‌سازد و تغییرات اساسی در اهداف، محتوا و روش‌های تعلیم و تربیت را اثبات می‌نماید (سجادی، ۱۳۸۲). افرادی که به عنوان رهبران فرهنگی و آموزشی در جریان جهانی شدن در جامعه نقش ایفا می‌کنند، ویژگی‌هایی دارند که آنها را از سایر افراد متمایز می‌کند؛ به گونه‌ای که چهار ویژگی اساسی را برای این افراد برمی‌شمرند (یارمحمدیان، ۱۳۸۲):

- داده‌گرا و آینده‌گرا

- آینده‌نگر و پیشنهادکننده جهت‌هایی برای تغییر

- پذیرایی ایده‌ها و تجربیات جدید

- امیدوار و خوش‌بین

جهانی شدن تعلیم و تربیت، تاثیرات زیادی در جامعه دارد. با ظهور رسانه‌های پیشرفته و تکنولوژی مدرن همچون ماهواره، اینترنت و رایانه که همگی نقش آموزشی و تربیتی را دارا هستند، میزان کنترل مدارس بر آموخته‌ها و کیفیت و جهت‌گیری‌های آموزشی و تربیتی کاهش می‌یابد و مدارس رقبای جدید را شاهد خواهند بود. تعلیم و تربیت دیگر محدود به مکانی به نام مدرسه نیست. در نتیجه آموزش‌های خارج از مدرسه و غیررسمی اهمیت بیشتری می‌یابند. تصویری شدن شیوه‌های ارسال اطلاعات و تضعیف شیوه‌های آموزشی مبتنی بر متن‌های مکتوب و در نتیجه کاهش کنترل و هدایت نوع و کیفیت یادگیری‌های مورد نظر نظام‌های ملی و محلی سبب افزایش و گسترش یادگیری در جوامع می‌شود. با توجه به اینکه هر جامعه‌ای حدود معنایی و هویتی را برای نظام‌های آموزشی خود تعریف می‌کند، ظهور نهضت جهانی شدن

دگرگونی‌هایی را در نظام‌های واحد خاص (محلی یا ملی) و ترتیبات سنتی - ملی دولت‌ها و جوامع پدید می‌آورد.

کاهش حضور عوامل انسانی در امر تعلیم و تربیت که خود محصول ظهور و غلبه تکنولوژی‌های جدید آموزشی و فن‌آوری انتقال اطلاعات می‌باشد، نیز از دیگر تاثیرات پدیده جهانی شدن است که آموزش را از حالت کلاسیک و رسمی محدود به زمان (سال تحصیلی) و مکانی خاص (مدرسه یا دانشگاه) و حضور فردی با نام معلم یا آموزشگر در کلاس درس، خارج نموده و امکان ارائه و دستیابی به آن را در هر جا و مکان و زمانی فراهم آورده است.

همچنین در شرایط جهانی شدن، جهت‌گیری‌های برنامه‌های آموزشی از حالت بلندمدت به کوتاه مدت تغییر می‌یابند. در این راستا برنامه‌های آموزش غیررسمی به علت ماهیت کوتاه مدت بودنشان به برنامه‌های آموزشی رسمی بلند مدت ارجحیت داده می‌شوند که این امر به جنبه‌های کاربردی این نوع آموزش‌ها برمی‌گردد. لذا مسئولان و برنامه‌ریزان آموزشی باید به این امر بیش از پیش توجه داشته و اقداماتی را جهت طراحی و اجرای این نوع آموزش‌ها در سرفلوحه فعالیت‌های خویش قرار دهند.

جهانی‌شدن و ترویج آموزش کشاورزی

جهان به طور اعم و دنیای آموزش به طور اخص در دوره‌ای از تغییر قرار دارند. رهبران ترویج با چالش‌های جدیدی مواجه هستند تا توانایی و کارکرد مشاغل و حرفه‌های نواحی محلی را در جهانی که شامل نظام‌های تثبیت موقعیت جهانی، دسترسی به اینترنت در همه نقاط دنیا و ... می‌شود را افزایش دهند (Ludwig, 1999). تا به حال صاحب‌نظران و اساتید علم آموزش و ترویج کشاورزی را در تقابل با افکار و نظریات توسعه حل و فصل کنند و آن را به جایگاه قابل قبول و قابل درکی برسانند تا براساس آن بتوانند مفهوم، اهداف، مسائل، ارباب رجوع‌ها و بسیاری از مسایل آموزش و ترویج کشاورزی را با آن حل نمایند، پدیده جهانی شدن موجی را در ادامه نظریات رشد^{۱۴} و مدرنیزاسیون^{۱۵} (در سال‌های قبل از دهه ۱۹۵۰) و دهه‌های توسعه^{۱۶} (دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰) به بعد، از دهه ۱۹۹۰ (دهه اول جهانی شدن) ایجاد کرده است. پدیده‌ای که همچون توسعه، اکنون همگان بر ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن اتفاق نظر دارند. جهانی شدن چه رابطه‌ای می‌تواند با توسعه داشته باشد، پدیده‌ای که امروزه بحث مهم جوامع پیشرفته و دغدغه جوامع در حال پیشرفت و عقب مانده است.

لودویگ (Ludwig, 1995) اولین کسی است که اقدام به بررسی بین‌المللی شدن و جهانی شدن سیستم ترویج تعاونی در آمریکا و بین‌المللی شدن ترویج را این چنین تعریف می‌نماید: «تلفیق ابعاد، محتوی و ملاحظات بین‌المللی در تدریس، تحقیق و خدمات ترویج». وی در جای دیگر تعریفی برای جهانی کردن سیستم‌های ترویج آمریکا ارائه کرد که اساسی را برای مطالعات بعدی فراهم آورد. «مشارکت تلاش‌های ترویج در مقیاس جهانی، در آن حد است که ارباب رجوع آن، درک اصولی از وابستگی جهانی و نیروهای

اقتصاد بین‌المللی کسب کنند» (Ludwig, ۱۹۹۹).

لودویگ (Ludwig, ۱۹۹۶) مطالعه‌ای در خصوص بین‌المللی شدن ترویج به روش پانل دلفی ۱۷ در آمریکا انجام داده و نتیجه گرفتند در یک نظام ترویج دانشگاه ایالتی^{۳۱} که به بین‌المللی شدن^{۳۲} [جهانی کردن]^{۳۳} دست یافته است، یافته‌های ۵ گانه زیر دیده می‌شود:

- ارباب رجوع‌ها، درک اصولی از وابستگی‌های ملی و جهانی را کسب کرده‌اند.
- اساتید/مروجان ترویج ارتباط بین مباحث اساسی بین‌المللی و مأموریت ترویج را تشخیص می‌دهند.
- برنامه‌های آموزشی ترویج در ایالات متحده، اثر نیروهای اقتصادی بین‌المللی بر بازارهای کشاورزی را تاکید می‌کنند.
- آموزشگران ترویج چشم‌اندازهای بین‌المللی را در فعالیت‌های در حال جریان خود تلفیق می‌کنند.
- سیستم‌های ارزشیابی فردی، تلاش‌های بین‌المللی را تایید می‌کنند.
- گاسپا (GASEPA^{۳۴}، ۱۹۹۸)، هدف زیر را برای تلفیق ابعاد جهانی در برنامه‌های تدریس، تحقیق و ترویج آمریکا برشمرد:

- بالا بردن رقابت جهانی کشاورزی آمریکا از طریق توسعه منابع انسانی
  - توسعه و انتشار اطلاعات در خصوص بازار، تجارت و فرصت‌های کسب و کار
  - تاسیس شرکت‌های تعاونی جهانی دارای سود متقابل
  - پیشبرد تجارت از طریق توسعه اقتصاد جهانی
  - ارتقاء کیفیت محیطی جهانی و بکارگیری مدیریت منابع طبیعی
- به هر حال، اکنون ترویج در یک «دهکده جهانی» فعالیت دارد و آینده‌مان نیز تا اندازه زیادی به وسیله نقشی که برای بازی کردن در این جامعه بزرگتر انتخاب می‌کنیم، تعیین خواهد شد (Gallagher, ۲۰۰۲). به عبارتی ترویج باید توسعه و انتشار اطلاعات را در خصوص بازار، تجارت و فرصت‌های کسب و کار تشویق نماید. در بحث بعد آموزشی جهانی شدن که گاهی آن را در بعد فرهنگی یا فرهنگی-اجتماعی نیز قرار می‌دهند، سوالی که مطرح می‌شود این است که ترویج و آموزش کشاورزی چه تأثیری از پدیده جهانی شدن می‌پذیرد؟ یا بهتر بگوییم جهانی شدن چه تأثیر یا تأثیرهایی بر ترویج و آموزش کشاورزی خواهد داشت؟ آیا اصلاً ترویج و آموزش کشاورزی تحت تأثیر این پدیده قرار می‌گیرد؟

مکتب آموزش و ترویج کشاورزی، مکتبی با ویژگی دوگانه آموزشی است. از یک طرف به عنوان یک رشته دانشگاهی، مسئول آموزش رسمی^{۳۵} است و از جهتی که در خدمت کشاورزان و روستائیان و توسعه روستایی قرار می‌گیرد، از آن به عنوان نوعی آموزش غیررسمی^{۳۶} یاد می‌شود. لذا ضروری است که آموزش کشاورزی از بعد آموزش رسمی و آموزش غیررسمی در تقابل با جهانی شدن مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد.

الف) ترویج و آموزش کشاورزی به عنوان آموزش رسمی جهانی شدن، نیازمند مهارت‌های جدیدی است، که برنامه‌ریزان آموزشی باید درک صحیحی از آنها داشته

باشند. در واقع همان نیروهایی که دولت، اقتصاد و فرهنگ را تحت تاثیر قرار می دهند، بر نظام آموزشی و برنامه های درسی نیز تاثیر می گذارند. لذا در صورتی که نظام آموزشی بخواهد در راستای تحولات جهانی شدن حرکت نماید باید تغییرات صنعتی، سازمانی، الگوهای استخدامی سازمان های جدید و مهارت های خاصی را مورد توجه قرار دهد. مهارت هایی مانند کار گروهی، حل مساله، ارتباطات، استفاده از رایانه و مسئولیت پذیری در الگوهای استخدامی به طور فزاینده ای مورد تاکید قرار می گیرد. سازمان دهی کار بر پایه کار گروهی، چرخش شغلی، چند مهارتی، استقلال عملکرد و تفویض اختیارات بیشتر به کارکنان و کاهش سطوح مدیریت، مستلزم تجدیدنظر در الگوهای تربیت دانشجویان است. الگوهایی که توجه بیشتری بر آموزش بر شیوه پژوهشگری دارند. در روش های جدید برنامه ریزی درسی تاکید زیادی بر روی حل مساله و مهم تر از آن خلق مساله، طراحی خلاق و توان پردازش اطلاعات می شود. امروزه دارا بودن اطلاعات، آگاهی، تحول و نوآوری از عوامل اصلی پیشرفت تلقی می شود و شکی نیست که بین تحقق این پیشرفت ها و کارکرد نظام های آموزشی، نسبت منطقی وجود دارد. از مدارس و دانشگاه ها نیز انتظار می رود تا توجه خود را به پرورش فارغ التحصیلان معطوف نمایند که در زمینه فنون و علوم تولید نرم افزاری و برآورده ساختن نیازهای اقتصاد بازار، کارایی داشته باشند.

فن آوری اطلاع رسانی^{۳۳} که از اکتشافات جدید بشری است با به حداقل رساندن عامل زمان و مکان و کاهش هزینه توانسته است تحولی اساسی در ظرفیت های اقتصادی و تصمیم گیری های مدیریتی فراهم سازد. این تحولات برای آموزش و کارآموزی نیز سودمند بوده است. امکان دسترسی به کتابخانه های اینترنتی، شبکه های اطلاع رسانی ماهواره ای و کاهش هزینه های کتابخانه ای از این موارد هستند. رشد دانشگاه های مجازی در سال های اخیر نمونه ای از تاثیر روند فناوری بر گسترش آموزش عالی بوده است. گسترش فن آوری و دانش الکترونیک باعث گرایش دانشگاه ها به سمت تلفیق بیشتر رشته های نزدیک و نسبتا به هم مرتبط، گردیده است؛ پیوند جغرافیا و علوم سیاسی، علوم سیاسی با اقتصاد، جامعه شناسی و روانشناسی و... از پدیده های نوظهور تغییرات برنامه های درسی هستند.

با توجه به فرایند جهانی شدن، از یک طرف، از دانشگاه ها انتظار می رود علاوه بر آموزش دانشجویان، آنها را برای کار و فعالیت در محیط خارج از دانشگاه و تامین نیاز بخش های مختلف کشاورزی، صنعت و خدمات آماده نماید. از طرف دیگر، انتظار می رود که تربیت علمی دانشجویان تنها به یک رشته خاص منحصر نگردد. امروزه می بینیم که در کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه. این امر با سرعت های متفاوتی در حال تکوین است. دانشگاه ها علاوه بر آماده کردن افراد متناسب با نیاز محیط بیرون، اقدام به تربیت دانشجویان با چند مهارت مختلف می نمایند یا به عبارتی توجه به تخصص های چندرشته ای^{۳۵} و بین رشته ای^{۳۴} می شود.

از آنجایی که هدف ترویج به عنوان یک زمینه علمی، توسعه همه جانبه کشاورزی و روستایی است، لذا، از علوم دیگر (علوم بیولوژی و اجتماعی) مطالبی را به عاریت می گیرد. کسانی که وارد نظام آموزش ترویج

می شوند دارای زمینه های علمی متفاوت و متنوعی بوده و لذا اصطلاحات مختلف، فرضیات، تئوری ها و اصول مرتبطی را با خود به همراه می آورند که از اهمیت بالایی در جنبه های مختلف زندگی انسانی برخوردار می باشد (سینک، ۱۹۹۴). رشته آموزش و ترویج کشاورزی برخلاف سایر رشته های کشاورزی مانند زراعت، باغبانی، حشره شناسی و بیماری های گیاهی، دامپروری و... که افراد را فقط با یک تخصص تربیت می کنند، اقدام به تربیت دانش آموختگانی می کند که علاوه بر داشتن تخصص در رشته آموزش و ترویج کشاورزی در سایر رشته های کشاورزی (زراعت، باغبانی، حشره شناسی و بیماری گیاهی، خاکشناسی و...) و رشته های علوم انسانی (روانشناسی و علوم تربیتی، حسابداری، اقتصاد، جامعه شناسی و پژوهشگری و...) نیز دارای تخصص خواهند شد. به عبارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی، در مقایسه با سایر رشته های کشاورزی و اغلب رشته های غیر کشاورزی به علت داشتن ماهیت چند رشته ای و بین رشته ای، در تقابل با پدیده جهانی شدن از مزیتی خاص برخوردار است. هر چند، آموزش رسمی ترویج و آموزش کشاورزی در شرایط جهانی شدن، اهداف، محتوی، ارباب رجوع، وسایل و امکانات، روش های آموزشی و خاص خود را می طلبد و باید با توجه به شرایط، هر کدام به طور مناسب تهیه و در دسترس قرار گیرند.

تعامل بین اعضای هیئت علمی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه ها چه در داخل و چه در خارج به خصوص کشورهای جهان سوم به عنوان یک راهکار اساسی در رسالت دانشگاه ها در آموزش رسمی ترویج و آموزش کشاورزی ضروری و حیاتی به نظر می رسد و تبادل تجربیات به غنای برنامه های آموزشی می افزایند. در این خصوص دانشگاه ها باید اقدام به همکاری بین دانشگاهی، چه در داخل کشور و چه با دانشگاه های معتبر و پیشگام در فعالیت های بین المللی شدن و جهانی شدن در خارج کشور کرده و با اضافه نمودن دانش و مهارت های بیشتر بر رشته ترویج و آموزش کشاورزی (مثلا در حوزه فن آوری اطلاعات و ارتباطات: کاربرد کامپیوتر، نرم افزارهای برنامه نویسی، طراحی وب سایت و...؛ در حوزه علوم انسانی: آموزش کارآفرینی، حسابداری و...؛ در حوزه علوم پایه: آمار و ریاضی کاربردی، زیست شناسی و اکولوژی و...) و افزایش کیفیت دانش و مهارت های موجودی که در حال حاضر در این رشته آموزش داده می شوند را در سرلوحه فعالیت های آموزشی خود قرار داده و با به کارگیری اعضای هیئت علمی با تخصص ها و مهارت های چندگانه و مرتبط این مسئله را هر چه بیشتر مورد توجه قرار دهند.

طراحی، برنامه ریزی و اجرای برنامه های آموزشی که توسط مراکز آموزش عالی تدارک دیده می شوند بسیار مهم هستند. از این رو نحوه و نوع برنامه های آموزشی در بین المللی شدن سیستم ترویج اهمیت حیاتی دارند، هر چه این برنامه ها از نوع برنامه های آموزشی از نوع «یادگیری از طریق عمل»^{۳۷} و «یادگیری از طریق طراحی»^{۳۸} بنیان گذاشته شوند و همچنین به شکل گروهی یعنی با نظر اساتید و دانشجویان به صورت مشترک تهیه گردند علاوه بر جلب نظر و توافق بین افراد، اجرای برنامه ها با ضمانت بیشتری پی گرفته می شوند.

یکی از دروندادهای بسیار مهم برای بین‌المللی شدن ترویج و آموزش کشاورزی، شناخته شدن به وسیله اعضای هیئت علمی دانشگاه و مروجان در ارتباط با مباحث بین‌المللی و بینش‌های ترویج می‌باشد و شناسایی این ارتباط، اولین مرحله در فرایند بین‌المللی شدن است. پس لازم است اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها درباره توانایی‌های بالقوه برنامه‌های بین‌المللی شدن ترویج و فعالیت‌های وابسته به آن به منظور بالا بردن کیفیت، ارتباط و اثر برنامه‌ها و مسئولیت‌هایشان بدانند و یاد بگیرند. به همین منظور آموزش‌ها به دو، ضمن و حین خدمت آنها یک نیاز اساسی خواهد بود.

شرایط جهانی شدن ایجاب می‌کند از جهتی دانشجویان خود نیز در این جهت گام‌هایی برداشته و از جهت دیگر زمینه‌هایی برای آنها فراهم گردد. آنها باید در جهت کسب مهارت‌هایی چون فن آوری اطلاعات، مهارت‌های ارتباطی با ارباب رجوع‌های ترویج، حداقل یک زبان خارجی، کارآفرینی، مدیریت و مهارت‌های دخیل در تقویت توانایی‌های آنها تلاش نمایند و با سازمان‌ها و نهادهایی که در امر توسعه و عمران روستایی فعال هستند، همکاری کرده و همچنین دانش و اطلاعات خود را در رابطه با جهانی شدن و بین‌المللی شدن ترویج تقویت نمایند.

به منظور از دست نرفتن مزایای نسبی ترویج، آموزشگران ترویج نیاز خواهند داشت به طور مناسبی به مهارت‌هایی مجهز گردند تا برنامه‌های هدفمندی را برای افراد جامعه تدارک ببینند، آن طور که به این تغییرات جهانی پاسخگو باشند (Cameron et al, ۲۰۰۴). از جمله این مهارت‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد (NACCE, ۲۰۰۴):

۱- مهارت‌های کارگروهی

۲- مهارت‌های مدیریتی: (فنی، ادراکی و انسانی)

۳- مهارت‌های اجتماعی: (شهروندی؛ تنوع/کثرت‌گرایی؛ گاهی محلی، اجتماعی، جهانی و محیطی)

۴- مهارت‌های اجتماعی: (شهروندی؛ تنوع/کثرت‌گرایی؛ آگاهی محلی، اجتماعی، جهانی و محیطی)

۵- مهارت‌های تفکر انتقادی و حل مسأله: (تجزیه و تحلیل، ترکیب، ارزشیابی، تصمیم‌گیری، تفکر خلاق)

۶- مهارت‌های مدیریت اطلاعات: (گردآوری، تجزیه و تحلیل کردن و سازماندهی اطلاعات از یک گونه

منابع)

۷- مهارت‌های فن آوری: (دانش کامپیوتر، مهارت‌های اینترنتی، بازیافتن و مدیریت کردن اطلاعات از

طریق فن آوری)

۸- مهارت‌های فردی: (توانایی در درک و مدیریت خود، مدیریت تغییر، یادگیری آموزی، مسئولیت فردی،

پاسخدهی، نیکی)

۹- دانش کارآفرینی/کسب و کاری: (توسعه دادن برنامه‌های کسب و کار، توسعه دادن بازاریابی و

راهبردهای فروش و حراج، مهارت‌های حسابداری، کارآفرینی)

ب) ترویج و آموزش کشاورزی به عنوان آموزش غیررسمی

نکته قابل توجهی که در خصوص تاثیر جهانی شدن بر آموزش عنوان می شود این است که بیشترین تاثیر جهانی شدن را از طریق آموزش های خارج مدرسه [آموزش های از راه دور^{۳۲}، مجازی^{۳۳}، الکترونیک^{۳۴} و ...] یا به عبارتی آموزش های غیر رسمی می دانند (سجادی، ۱۳۸۲). نظر به اینکه آموزش ترویج دارای ویژگی آموزش عملی با جهت گیری مسائل کشاورزی و میدانی است، در نتیجه از یک موضوع عملی یا توسعه ای آغاز شده و به یک درک اساسی و نظری ختم می شود (سینک، ۱۹۹۴). در تقسیم بندی انواع آموزش، ترویج کشاورزی را جنبه غیر رسمی آموزش کشاورزی و در طبقه آموزش های غیر رسمی نیز قرار می دهند. همان طور که می بینیم آموزش و ترویج کشاورزی در مقایسه با سایر رشته های دانشگاهی، دارای بعد غیر رسمی آموزش نیز می باشد. لذا باز هم بر مزایای رشته آموزش و ترویج کشاورزی در تقابل با پدیده جهانی شدن نسبت به سایر رشته ها افزوده می گردد.

سوال این است که آیا آموزش و ترویج کشاورزی کشورهای در حال توسعه که هنوز با مشکلاتی مانند مشکلات جمعیتی، محتوای نامناسب، فقدان مهارت عملی، فقدان خدمات حمایتی، مشکلات مدیریتی و مشکلات نیروی انسانی چه به لحاظ کمی و چه به لحاظ کیفی دست و پنجه نرم می کند (ملک محمدی، ۱۳۷۸)، می تواند در تقابل با پدیده جهانی شدن با آن کنار بیاید؟ پاسخی که می توان به این سوال داشت این است که برای انجام هر تغییری، لاقلاً باید حداقل شرایط برای انجام آن تغییر وجود داشته باشد. پس اگر قرار است ترویج و آموزش کشاورزی کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران با توجه به توانایی های بالقوه آن، در شرایط جهانی شدن فعالیت نماید، می بایست حداقل شرایط آماده و تقویت گردد. به عنوان مثال، در شرایط جهانی شدن، آموزش های غیر رسمی از طریق آموزش های مجازی و آموزش الکترونیک رشد می یابند، در این شرایط ترویج زمانی می تواند به حیات خود ادامه دهد که امکان ارتباط با ارباب رجوع ها شامل کشاورزان، زنان و جوانان روستایی را از طریق به کارگیری فن آوری اطلاعات و ارتباطات^{۳۵} فراهم کرده یا زمینه برای آن ایجاد شده باشد و مخاطبان ترویج نیز حداقل سواد لازم جهت استفاده از این فن آوری ها را داشته باشند. همچنین موقعیت های آموزش غیر رسمی بالقوه ای که وجود دارند را شناسایی و عملی نمایند.

همان طور که روشن است دانشگاه ها به عنوان مراجع تولید علم نقش بسیار ارزنده ای در پیشرفت و ترقی جامعه دارند. در فرایند جهانی شدن ترویج و آموزش کشاورزی تاکید بر روش ها و رهیافت های ترویجی خواهد بود که دانشگاه ها را هر چه بیشتر بر ارتباط نزدیک تر و قوی تر با ارباب رجوع های آن تشویق خواهد کرد. به همین منظور ترویج باید در بعد آموزش غیر رسمی خود بر رهیافت هایی که بر رابطه نزدیک و تنگاتنگ دانشگاه ها و ارباب رجوع ها تاکید خواهند داشت مثل رهیافت دانشگاهی^{۳۶} تمرکز نموده و در آن صورت خواهد بود که ایفای نقش مروجان و آموزشگران با علم و دانش کاربردی به روز ضروری تر شده و تعامل هر چه بیشتر اعضای هیئت علمی رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه ها و رشته های مرتبط با مروجان و تسهیلگران روستایی بیش از پیش اهمیت می یابند.

آموزشگران ترویج برای اینکه بتوانند با مخاطبینی که هر ساله بیشتر تغییر می کنند، کار کنند، به مهارت های تکنیکی عالی، ارتباطات قوی و مهارت های برقراری ارتباط با آنها احتیاج دارند. آنها باید مهارت ها و دانش جهانی را که می تواند از طریق تلاش های برنامه ریزی به ارباب رجوع انتقال یابد، توسعه دهند. به طور کلی موانعی در مقابل جهانی شدن ترویج وجود داشته و خواهند داشت که باید آنها را مدنظر قرار داده و چه در بعد آموزش رسمی و چه در بعد آموزش غیر رسمی با توجه به آنها تصمیم گیری نمود. از موانع عمده ای که اکنون در مقابل اجرای جهانی شدن ترویج قرار دارند می توان به حمایت های مالی محدود، کمبود وقت، عدم مهارت های مربوط به زبان و نبود اولویت بندی در برنامه ها، کاهش منابع انسانی و مالی اشاره کرد (CSREES, 2002; Ludwing, 1999). اما آینده ممکن است در صورت توجه به پدیده جهانی شدن و تاثیر آن بر ترویج و آموزش کشاورزی، به موانع دیگری چون کمبود وقت، نبود اولویت برنامه ریزی، فقدان تجربه دست اندرکاران، مهارت های وابسته به زبان های خارجی، الزامات خانوادگی، فقدان حمایت مالی، عدم حمایت از سوی ارباب رجوع های محلی، فقدان آموزش های ضمن خدمت، فقدان ابزار و وسایل مورد نیاز، عدم حمایت از سوی مدیران، موانع فرهنگی، نبود انگیزش در بین فعالان، مشخص نبودن معیارهای پیشرفت، عدم حمایت از سوی همکاران و ترس از اثرات شغلی منفی، برخوردار شود، لازم است در برنامه ریزی های جهانی شدن ترویج مدنظر قرار گرفته و آمادگی لازم ایجاد گردد، چه این گونه موانع ممکن است از تلفیق ابعاد جهانی در برنامه ریزی های ترویج جلوگیری به عمل آورند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

این نوشتار بر آن بود تا با در نظر گرفتن تغییراتی که در سطح جهان در حال رخ دادن بوده و جوامع را متاثر می سازند، تاثیر پدیده جهانی شدن را به عنوان یکی از عوامل تغییر ساز که دارای ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است، بر آموزش رشته ترویج و آموزش کشاورزی بررسی نموده و مواضع و موقعیت این رشته را معلوم نموده و در نهایت راهکارهایی برای موفقیت آن در ایران ارائه نماید. به طور کلی، چه بخواهیم و چه نخواهیم بحث جهانی شدن اکنون مطرح بوده و تمام جوامع به نحوی با آن در تعامل هستند. آنچه که مسلم است، در تقابل با پدیده جهانی شدن، فرصت ها و تهدیدهایی وجود دارد. جهانی شدن فقط یک بحث تکنولوژیک یا تجارت بین المللی نیست، بلکه پدیده ای با ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و سیاسی است و در تقابل با آن، برای همزیستی مسالمت آمیز و استفاده از مواهب انکارناپذیرش، فرهنگ سازی در بین اقشار جامعه، امری حتمی و ضروری می باشد. همان طور که قبلا گفته شد، جهانی شدن همه ابعاد یک جامعه را تحت تاثیر قرار داده و خواهد داد و آموزش و پرورش و دانشگاه ها به عنوان مظاهر فرهنگ ساز در هر جامعه ای، در این بین نقشی ویژه برعهده دارند. نکته ای که نباید از نظر دور داشت این است که وضعیت و موقعیت دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی در تقابل با جهانی شدن به چه شکلی تغییر خواهد کرد یا به عبارتی دانشگاه ها از پدیده جهانی شدن چه تاثیری خواهند

پذیرفت، چه فرصت‌هایی برای آنها ایجاد و چه تهدید‌هایی بر آنها سایه خواهند افکند. نهایت قضیه این است که دانشگاه‌ها باید خودشان را با این پدیده هماهنگ کنند.

در بعد رسمی، آموزش و ترویج کشاورزی، رشته‌ای است که دارای ویژگی‌های یک رشته بین‌المللی و حتی فرارشته‌ای بوده؛ در نتیجه افرادی که در این رشته، تربیت می‌شوند، معمولاً بیش از یک مهارت تخصص دارند. یعنی این افراد علاوه بر مهارت‌های آموزشی و ترویجی، دارای تخصص‌های کشاورزی (گرایش‌های مختلف)، مدیریتی، حسابداری، جامعه‌شناسی، روانشناسی و ... نیز می‌گردند. به عبارتی، افرادی تربیت می‌شوند که در جامعه‌ای که از جهانی شدن تأثیر پذیرفته، فردی موثر خواهند بود. زیرا جهانی شدن در بعد تربیت دانشجو، بر تربیتی بیش از یک مهارت تأکید دارد و به افراد با تخصص‌های چندگانه نگاه دارد. به عنوان نتیجه، آموزش و ترویج کشاورزی چه به شکل رسمی و چه به شکل غیر رسمی آن، در کنار پیکره عظیم آموزش و پرورش عالی، زمینه‌های مناسبی برای فعالیت و تعامل در کنار پدیده جهانی شدن دارد. از آنجا که جهانی شدن تغییرات بسیار سریع را در جوامع باعث و تغییرات کند و زمان‌بر را در هیچ زمینه‌ای بر نمی‌تابد، باید در هر چیز، در هر کجا، به هر وسیله‌ای و در هر زمانی تغییرات متناسب و مثبت را ایجاد کرد تا از قطار جهانی شدن جا نماند. در بعد آموزش و پرورش، آموزش غیر رسمی که با هدف به روزآوری آموزش‌های قبلی و دسترسی به آموزش‌های جدید ارائه می‌گردد، جایگاه ویژه‌ای دارد و این نوع آموزش‌ها در راس برنامه‌های آموزشی در شرایط جهانی شدن قرار دارند. ترویج کشاورزی که به عنوان جنبه غیر رسمی آموزش کشاورزی از آن یاد می‌گردد و باید در خدمت ارباب رجوع‌های خود باشد، بر موقعیت مثبت رشته ترویج و آموزش کشاورزی در تقابل با پدیده جهانی شدن افزوده است.

با توجه به دو بعد رسمی و غیر رسمی آموزش و ترویج کشاورزی، برای به کارگیری آن در ایران در شرایط جهانی شدن، پیشنهاد‌های ذیل ارائه می‌گردد:

۱- شبکه ملی نظام ترویج و آموزش کشاورزی کشور، به منظور بین‌المللی و جهانی شدن برنامه‌های آن، توسعه یابند و با سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و غیردولتی که در امر آموزش کشاورزی و توسعه و عمران روستایی فعالیت دارند همکاری نمایند.

۲- در روش‌های دسترسی به ارباب رجوع‌ها در برنامه‌ریزی‌هایی که به مرحله اجرا درآمده‌اند تغییرات مناسب و متناسب ایجاد گردند.

۳- حمایت‌های مالی، انسانی و فیزیکی برای انجام فعالیت‌های بین‌المللی یا جهانی شدن ترویج صورت گیرد.

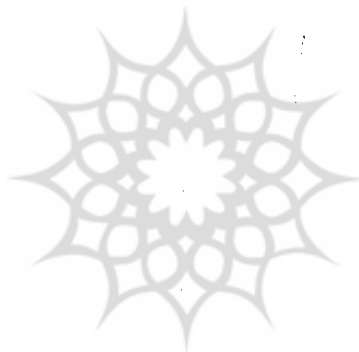
۴- فرد یا افرادی به منظور امر هدایت و سرپرستی برنامه در نظر گرفته شده و فعالیت‌های پشتیبانی و حمایتی توسط مدیران جلب شوند.

۵- فرهنگ سازمانی بر فعالیت‌های بین‌المللی دقت نظر داشته باشد.

۶- فرصت‌هایی برای ایجاد یا افزایش تجارب بین‌المللی مدیران تدارک دیده شود و فعالیت‌های بهبود

- شغلی، دانش مباحث اساسی جهانی شدن را در کارکنان افزایش دهند.
- ۷- طرح های پیشنهادی برای جهانی یا بین المللی شدن ترویج، توسعه داده شده و سرمایه گذاری شوند.
- ۸- طرح های پیشنهادی برای جهانی یا بین المللی شدن ترویج، توسعه داده شده و سرمایه گذاری شوند.
- ۹- امکان استفاده از آموزش های مجازی و الکترونیک برای اعضای هیئت علمی دانشگاه ها و دانشجویان و فراگیران و حتی ارباب رجوع ها فراهم آورده شوند.
- ۱۰- همکاری های لازم بین سازمان ها و ارگان های دخیل در امر آموزش کشاورزی و توسعه و عمران روستایی چه در داخل و چه در خارج کشور صورت پذیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- ۱- ام. ای. آدامز (۱۳۷۸). ترویج کشاورزی در کشورهای در حال توسعه. (ترجمه ایرج ملک محمدی). تهران: نشر آموزش کشاورزی.
- ۲- بازانسون، کیت (۱۹۹۸). «اسطوره‌ها، مخاطرات و منافع جهانی شدن». (ترجمه ابراهیم عنصری). مجله اندیشه جامعه، شماره ۹، صص ۳۰-۴۲
- ۳- رضایی، رحیم و گیتی صلاحی اصفهانی (۱۳۸۲). «جهانی شدن و توسعه پایدار با نگاه به اجلاس جهانی توسعه پایدار در ژوهانسبورگ». همشهری، ۱۲ خرداد ۱۳۸۲، در دسترس در آدرس اینترنتی: <http://www.hamshahri.net/hamnews/۲۰۱۲/۱۳۸۲/thought.htm/news>
- ۴- زاهدی، محمد جواد. (۱۳۷۸). «جهانی شدن از منظر جامعه شناسی». مجله اندیشه جامعه. شماره ۹، صص ۲۴۰-۲۴۱
- ۵- زنگنه چگنی، یعقوب. (۱۳۸۰). «کلان‌شهرها - جهان شهرها: جهانی شدن کشورهای جهان سوم». ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی. سال پانزدهم: ۱۶۹/۱۷۰، (مهر و آبان). صص ۱۵۶-۱۶۹
- ۶- سجادی، سید مهدی. (۱۳۸۲). «جهانی شدن و پیامدهای چالش برانگیز آن برای تعلیم و تربیت». فصلنامه علمی - پژوهشی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز. سال دهم، (پاییز و زمستان)، صص ۱۲۷-۱۱۳
- ۷- سینک، آ.ک. (۱۹۹۴). ترویج کشاورزی: اثر و ارزیابی. (ترجمه غلامرضا مجردی). زنجان: انتشارات دانشگاه زنجان، زمستان ۱۳۸۳.
- ۸- کیوان، محید. (۱۳۷۶). جهانی شدن جدید سرمایه داری و جهان سوم. تهران: نشر توسعه.
- ۹- مهر علیزاده، بداله. (۱۳۸۲). «جهانی شدن و آموزش عالی». دایره المعارف آموزش عالی. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، صص ۳۵۳-۳۵۸
- ۱۰- والی نژاد، مرتضی. (۱۳۸۲). «نخستین چالش‌های هزاره سوم توسعه پایدار - جهانی شدن». ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی. سال هفدهم: شماره ۱۹۳/۱۹۴، (مهر و آبان)، صص ۲۱۰-۱۹۲
- ۱۱- هودشتیان، عطا. (۱۳۸۱). مدرنیته، جهانی شدن و ایران. تهران: چاپ پخش.
- ۱۲- یار محمدیان، محمد حسین. (۱۳۸۲). «ویژگی‌های رهبران فرهنگی و آموزش اثربخش در عصر جهانی شدن». نشریه پیوند. (شماره آذرماه) (<http://viscode.sap/stats.netsups.com/>)

13- Cameron, K.; Branson, F.; Balchweid, M.; Petters, J. & Sammons, D. (2004). Preparing Extension Educators for a Global Community. ALAEE 2004, Proceedings of the 20th Annual Conference, Dublin, Ireland. Available at :

<http://www.ALAEE.com/cameron-selby-carousel-NEW.pdf>.

14- Cooperative State Research, Education, and Extension Service. (2002). Exploring new opportunities for Extension. Retrieved May 8, 2003, Available at :

<http://www.reeusda.gov/1700/whatnew/whpapers/index.htm>.

15- Gallagher, T.J. (2002). Going international in extension: A done deal? Retrieved January.

16- GASEPA Task Force. (1998). Globalizing Agricultural Science and Education Pro-

grams for America. International Agriculture Section, National Association of State Universities and Land-Grant Colleges, Bobby D. Moser Chairman. Washington D.C.

17- International Monetary Fund. (2000). Globalization: threat or opportunity? International Monetary Fund, corrected January 2002, Available at :

<http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/>

18- Linford, M. (2003). Globalization and Agriculture. Available at: www.mcc.org/is/globalization/partners/martin.html.

19- Ludwig B.G. (2002). Globalizing Extension Systems. Journal of Extension, 40(2), Available at: <http://joe.org/joe/2002april/ent-rb/html>.

20- Ludwig, B.G. (1995). What characterizes an internationalized U.S. Extension system? Journal of Agricultural and Extension Education, 2(2), pp 28-32. Available at :

<http://ag.arizona.edu/~elliott/newpage/aiaee.htm>.

21- Ludwig, B.G. (1999). Globalizing Extension professional; perspectives on global programming. Journal of International Agricultural and Extension Education, 61-67. 37(4), Available at: <http://joe.org/joe/1999august/rb5.html>.

22- Ludwig, B.G. (2001). two decades of progress in globalizing U.S. Extension systems. Journal of International Agricultural and Extension Education, 15-22. 41(2), Available at : <http://joe.org/joe/2001september/rb8.html>.

23- Ludwig, B.G., & Barrick, R.K. (1996). Identification of organizational efforts important to the internationalization of a state university Extension system. Journal of Agricultural Education. 37(2), Available at: <http://joe.org/joe/1999august/rb/html>.

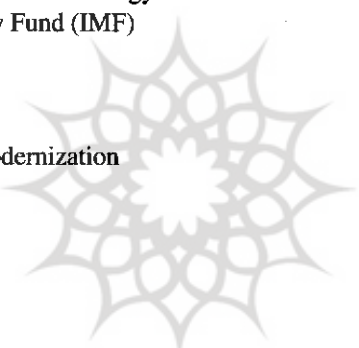
24- The National Association for Community College Entrepreneurship. (2004) NACCE Profiles of Programs in Entrepreneurship Education. Available at: www.nacce.com/PDF/Profiles.pdf.

25- Schulte, J. A. (2000). Globalization, A critical introduction. Available at : <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/scholte/htm>.

26- Schuh, E. G. (2000). Globalization and rural development. Available at : <http://www.hhh.umn.edu/centers/slp/projects/rkcweb/vitality/Schuh/pdf>.

27- Somerson, A. (1992). therealities of globalization, implication for extension. McDowell Lecture, 18 November, Pennsylvania State University.

- 28- Tomilson, J. (1999). Globalization and Culture. Plity press, Cambridge, p.29.
29. Unknown, (2001). Globalization since the fourteenth century. Available at :
www.sas.upenn.edu/~dludden/global.htm.
- * Salehisaeid@yahoo.com

-
1. Globalization
  2. Webster
  3. Trade
  4. Capital movements
  5. Movement of people
  6. Spread of knowledge and technology
  7. International Monetary Fund (IMF)
  8. Internationalization
  9. Liberalization
  10. Universalization
  11. Westernization or Modernization
  12. Deteritorialization
  13. Ultra-modernists
  14. Growth
  15. Modernization
  16. Development
  17. Delphi Panel
  18. State University Extension System
  19. Internationalization
  20. Globalizing
  21. Globalizing Agricultural Science and Education Programs For America
  22. Formal Education
  23. Non-formal Education
  24. Information Technology
  25. Multidisciplinary
  26. Interdisciplinary
  27. Learning by Doing
  28. Learning by Design
  29. Comeron, K.; F; Balschweid, M.; Peters, J. & Sammons, D.
  30. Distance Education
  31. Virtual learning
  32. E-Learning
  33. Information & Communication Technology (ICT)
  34. University Approach